

Abecednik

za

slovenske šole na Kranjskem.

Zvézan v usnjatem robu 14 novih kraje.

Na Dunaju.

U c. k. založbi šolskih bukev.

1862.

V očitnih šolah se smejo, ako cesarsko-kraljevo ministerstvo posebej ne dovoli, samo predpisane, s štampiljnom šolsko-knjižnega prodaja zaznamovane bukve rabiti. Tudi ne smejo dražje biti, kot je na prvem listu postavljeno.

Opomin za bravce.

c, C	se bere	kakor	stari	z, Z,	postavimo:	celina.
č, Č	" "	" "	" "	zh, Zh,	"	čelo.
s, S	" "	" "	" "	f, S,	"	sapa.
š, Š	" "	" "	" "	fh, Šh,	"	šiba.
z, Z	" "	" "	" "	s, Š.	"	zima.
ž, Ž	" "	" "	" "	sh, Sh,	"	žena.

Izrekuj razločno te čerke:

- e, é: sréčalo me je tele pol léta staro.
o, ó: nosi tudi ti, kakor tvoj brat nósi.
l, lj: dobrega vola; dobra vólja.
n, nj: gónim konja, in ga priganjam.
s, z: zali sad raste za zidam.
š, š: šivilja šiva; živa, žival.

030006310

Abeceda.

a, b, c, č, d, e, f, g, h, i, j, k,
l, m, n, o, p, r, s, š, t, u, v, z, ž.

1.

i, u, e, o, a,

m, n, r, v, j.

mi, mu, me, mo, ma,

na, ni, no, ne, nu,

ru, re, ra, ro, ri,

ve, va, vi, vu, vo,

ja, je, ji, jo, ju.

---

mi, re, na, mu, ri, jo, va, me,

je, ni, ru, vi, ma, ve, no, ja,

ro, vu, ne, ju, vo, nu, ra, mo,

vu, na, ji, re, mu, va, je, ni.

im, er, an, um, ir, ij, av, em,
 ej, in, ur, iv, am, ev, on, aj,
 or, uv, en, uj, ov, un, ar, om,
 av, oj, im, er, um, ej, iv, ar.

2.

1, f, g, h, k,

la, hi, ko, ga, fi, hu, ka, ge,
 he, lo, fu, ki, go, li, ko, fa,
 gu, ke, ha, lu, ku, fo, gi, le,
 fe, ga, lo, ka, no, ga, vi, no.

---

ul, ih, ok, ag, if, uh, ak, ig,
 eh, ol, uf, ik, og, el, of, uk,
 ug, ek, ah, ul, af, eg, oh, il,
 ef, ag, er, im, an, uv, oh, aj.

3.

b, d, p, s, š.

be, se, pi, so, pa, ši, de, ša,
 sa, bi, do, su, bo, da, še, di,
 pu, šo, ba, pe, šu, po, du, si,
 gi, he, ko, bu, ra, mi, na, fu.

eb, es, ip, os, ap, iš, ed, aš,
 as, ib, od, uš, ob, ad, eš, id,
 up, oš, ab, ep, us, op, ud, is,
 ig, eh, ok, ub, ar, im, an, uf.

4.

t, c, č, z, ž,

te, ču, za, co, ža, tu, ci, zo,
 žo, ti, čo, ze, či, že, ta, cu,
 ča, ži, ca, žu, ce, zu, če, to,
 zi, li, be, ja, do, ši, pu, se.

et, uč, az, oc, až, ut, ic, oz,
 ož, it, oč, ez, ič, ež, at, uc,
 ač, iž, ac, už, ec, uz, eč, ot,
 iz, il, eb, aj, od, iš, up, es.

ma, er, gi, oh, šu, ke, al, če,
 ib, tu, ef, sa, on, di, uc, za,
 ob, ži, ep, ji, va, eg, im, vo,
 pe, ad, ši, oz, be, ub, ha, je.

Naglasnice (' ^) *

potégnjene glasnice: á, ê, é, í, ô. ó, ú.

zatégnjene glasnice: à, è, ì, ò, ù.

Tihnica pred in za glasnico.

bóg, sín, dán, úm, sìr, tát, róg, nit,
pót, dób, péč, júg, òim, gós, bòb,
zób, méd, zíd, màk, sád, mìš, ràk,
dúh, nós, lás, cìn, gàd, sód, lój, jéd,
kóp, sém, lěd, ràj, láž, sád, cép, káp,
lán, kál, čùt, méh, zòr, rép, tìč, bíl,
vás, rèž, ós, ród, rìs, víd, bìč, gáz,
sìv, vém, lím, íl.

*) Glasnice se včasí bolj terdo izrečejo, in dobé naglas ali bolj potegnjenega: ktereга znamnje je (^) ali ('); ali pa zategnjenega, to je kakor naglo odterganega; ktereга znamnje je ('); postavimo: tát, brát; klóp, klòp; sók, stròp; cép, čép; véz, cvèk.

Glasnici **l** in **u**, kadar imate zatégnjen naglas, se v govoru pogoltnete, postavimo: *sír* beri *sr*; *napùh* beri *naph*. V teh bukvicah naj navadno imajo le **é** in **ó** znamnja dolegega naglasa, ker se tak **é** bolj glasnici **l**, in tak **ó** bolj glasnici **u** podobno glasi; postavimo: *véra*, *pojém*, *tóča*, *sóla*; v kterih besedah imata **e** in **o** drug glas, kakor v besedah: *bérem*, *pójem*, *róka*, *dvòr*.

sól, péd, kad, móč, cév, júd, mig,
 véz, suh, móž, bor, pav, mir, mèč,
 čuk, vék, kol, nos, tur, kót, ték, roj,
 koš, car, boj, pas, pok, up, žar, zél,
 nóč, jéč, koš, hud, zet, lók, čas, dar,
 déd, lat, lev, bós, dac, réd, mik, čep,
 kóv, žep, rón, let, bok, rés, pes, rad,
 sam, sít, živ, žel, luč, dél, kar, gon,
 kes, jók, kér, jak, sók, teš, tih, tik,
 tiš, top, ul, čič, réč.

7.

Po dvě tihnici před glasnico.

li, bli, la, čla, le, sle, ro, bro, ru, bru,
 ki, ski, po, spo, la, fla, še, pše, ro, hro,
 ma, sma, ri, kri, ca, sca, ne, gne, ru,
 gru, me, kme.

čma, cvu, čli, čme, čro, čvi, mla,
 mne, slo, ska, smo, sni, spa, sre, sto,
 svi, šču, sci, šla, šmo, šne, špu, šti, švu,
 kli, kme, knu, kra, gli, gmo, gne, gra,
 ple, pro, pse, pšu, pti, fla, fru, gvi,
 gde, kva, hči, hva, hru, hmo, hlu,

dva, dri, dne, dlo, dja, bče, bro,
bli, zmu, zna, zre, zvi, žgu, žla, žmi,
žni, žro, žvu, vzo, vši, vše, vra, vpi,
vnu, vma, vli, vko, vjo, vgu, vda,
vbe, sho, rja, lju, nji, mji.

8.

Po dvě tihnici pred eno glasnico.

brat, kmet, grah, klas, mlin, smét,
snég, zrak, slon, dróg, hlév, dvor,
gréh, zvon, brus, klét, vmét, prag,
zmés, drìn, hlap, klìn, broj, slez,
križ, kres, plug, zdih, štór, knez,
hrib, hrum, zlog, zvir, vrat, cvek,
skok, vpir, cvét, kruh, svét, spiš, kvas,
žgem, tkam, brég, blag, prid, gròm,
zvit, mrak, hrup, hruš, spéh, sméh.

9.

Po dvě tihnici za glasnico.

ast, ulc, irk, erb, osk, erm, ent, okt,
ekt, iht, ert, olg, inč, erg, erd,
erp, olj, onj, olž, olt; varh, kert,
kinč, pert, serp, gost, žerd, gumb,

noht, hert, karp, kerč, verh, navk,
sterd, kerv, germ, molj, konj,
polž *), dolg, volk, stern, bolt, sverž,
smert, skerb, slast, blisk, hrast, pirh.

10.

Po več tihnic pred glasnico.

skla, skri, sple, spro, stru, stva, škri,
stvo, zdru, zgle, zgni, zgru, zvro,
shra, vgli, vdru, vgna, vgre, vpra,
vsle, vsma, vsni, vkru, vhli, vstva,
sklje, vsklo, vsnja, sklad, sploh, spred,
strad, strast, stvar, škric, štruc, zdrav,
zgleđ, sklep, vzdih.

11.

Tihnica med glasnicama se jemlje k drugi.

o-sa, vé-ra, ra-ma, ro-sa, že-na, gó-ba,
li-ce, sa-pa, zi-ma, go-ra, lé-to, se-nó,
li-pa, roka, ru-da, dé-te, bu-ča, če-

*) ■ v sredi besede pred tihnico se glasi kakor v.

sen, lu-na, te-ló, ka-va, va-ga, šó-ga,
sé-me, vi-no, so-va, ra-na, pé-ča.

---

tèma, riba, kosa, noga, jéza, róža,
župan, oves, vihar, zakon, golób,
pétik, lika, séver, raca, papež, mizar,
zidar, kolar, korist, hlapón, sraka,
trava, truma, greda, prosó, svila,
slóga, milo, straža, slava, kura,
kosec, pokús, misel, kuna, potip,
ponòs, dopis.

12.

ka-dí-lo, za-pó-ved, be-sé-da, ko-lé-no,
bo-lé-zen, de-ví-ca, to-lo-váj, le-nô-ba,
klo-bu-čár, já-go-da, tú-li-pa, do-lí-na,
po-gó-ja, pá-vo-la, ci-nó-ber, go-mí-la,
po-kó-ra.

---

kositar, vladavec, robača, bogatin,
lakota, kazavec, mačcha, kutina, ku-
kavica, cesarica, korenina, zapopa-
dek, nogovice, rokovice, jerebica, me-
denina, prepelica, pšenica, krivovéra,
zverina, družina, ključarica.

13.

Kadar ste dve ločljivi tihnici med glasnicama, jemlji prvo k prvi, drugo k drugi glasnici.

an-gel, ter-ta, rib-nik, ser-na, her-bet, bar-ka, ger-lo, zer-no, ser-cé, ter-dó, mor-jé, slad-kór, trav-nik, gren-kó, cér-kev, ja-bel-ko, ol-tar, sén-ca, bol-ha, gor-kó, ter-pim, sod-ba, kan-tón, sod-nik, gor-ko-mer.

gorkóta, lopatka, martinec, kertača, mahavka, kolarnica, ovčar, dimnik, derva, četertik, sadonosnik, sebičnost, lakomnost, podpihavec, pisarnica, kramperca, svéčnik, svetnik, svetilnica, trobénta, robčik, pévka, meščan.

14.

Neločljive tihnice se ne delijo, stavi jih k drugi glasnici, kakor bi žena bila tihnica.

sre-bro, gód-lja, je-dro, me-gla, ja-gnje, vi-gred, ste-klo, mo-kro, vad-lja, živ-lje-nje, ó-lje, žve-plo, a-pno, pra-prot, ma-slo, či-slo, so-sé-ska, te-stó, mo-ri-šče, slo-vén-sko, ne-dé-lja.

cesarstvo, devištvo, stegno, gospá,
 mésto, gospóska, grablje, sestra, jeklo,
 otrok, perstan, bister, igra, ódri, rebro,
 tabri, želje, kopriva, zahvala.

15.

*Zložene in spetjane beséde se tako delijo, kakor
 se zlagajo.*

kolo-vrat, vino-grad, blago-slov, zve-
 zdo-gled, dru-štvo, mo-ško, pod-ós,
 pri-griz-nem, raz-pnem.

16.

Natisne in pisne pismenke.

Glasnice.

A, a. E, e. I, i. O, o. U, u.

A, a. E, e. I, i. O, o. U, u.

Tihnice.

B, b. C, c. Č, č. D, d. F, f.

B, b. C, c. Č, č. D, d. F, f.

G, g. H, h. J, j. K, k. L, l.

G, g. H, h. J, j. K, k. L, l.

M, m. N, n. P, p. R, r. S, s.

M, m. N, n. P, p. R, r. S, s.

Š, š. T, t. V, v. Z, z. Ž, ž.

Š, š. T, t. V, v. Z, z. Ž, ž.

17.

Vada z velikimi pismenkami.

Ajd, Ank, Bóg, Blaž, Cvét, Cév, Čeh,
 Čič, Duh, Dež, En, Fric, Franc, Gad,
 Gerk, Hram, Hrast, Iv, Irt, Jùd, Jób,
 Kralj, Kerst, Lah, Lov, Mraz, Móž,
 Nós, Nóč, Os, Ost, Pék, Prag, Roj,
 Róš, Svét, Svit, Ščet, Štór, Tat, Turk,
 Um, Urh, Vit, Verv, Zór, Zvón, Zir,
 Zid, Žir, Žléb.

Možke iména.

An-ton, Ber-nard, Za-ha-ri-ja, Do-mi-nik, Ev-ge-nij, Fran-či-šek, Gre-gor, Hi-ro-nim, I-zi-dor, Ja-nez, Koz-mas, Lu-kež, Mak-si-mi-li-jan, Mar-ka, O-ton, Pé-ter, Rók, Sil-ve-ster, Ši-men, To-maž, Ur-ban, Vin-cent.

Žénske iména.

A-na, Bar-ba-ra, Bri-gi-ta, Ce-ci-li-ja, Do-ro-te-ja, E-li-za-be-ta, Fi-lo-me-na, Flo-ra, Ge-no-ve-fa, He-le-na, He-ma, I-za-be-lá, Ju-li-ja, Kla-ra, Ka-ta-ri-na, Lid-vi-na, Lu-ci-ja, Mag-da-lé-na, Mar-jé-ta, Né-ža, Not-bur-ga, Po-tam-ja-na, Ró-ža, Ro-za-li-ja, Sin-kle-ti-ka, Tek-la, Te-re-zi-ja, Ur-šu-la, Ve-ro-ni-ka.

Pet delov svetá.

Ev-ro-pa, A-zi-ja, A-fri-ka, A-me-ri-ka, Av-stra-li-ja.

21.

D e ž e l e.

Šta-*jer*-sko, Kranj-*ske*, Ko-ro-*ške*, Hor-*va*-*ške*, Sla-*von*-sko, Dal-*ma*-*tin*-sko, Če-*ške*, Mo-*rav*-sko, Polj-*ske*, Vo-*ger*-sko, Av-*stri*-*jan*-sko, Ti-*ról*-sko, La-*ške*, Ba-*var*-sko, Sak-*son*-sko, Vir-*tem*-ber-*ške*, Pru-*ske*, Špan-*ske*, Fran-*có*-sko, An-*glé*-*ške*, Ru-*sov*-sko, Tur-*ške*, Ger-*ške*, Pa-*le*-*sti*-na, A-*ra*-*bi*-ja, Per-*zi*-ja, In-*di*-ja, E-*gi*-pet, Tu-*nis*, Tri-*po*-lj, Ma-*ro*-ko.

22.

M é s t a.

Gra-*dec*, Ljub-*lja*-na, Ce-*ló*-*vec*, Za-*greb*, Za-*der*, Prag, Ber-*no*, Le-*vov*, Budim, Pešt, Du-*naj* (Beč), Inš-*pruk*, Be-*net*-ke, Mi-*lan*, Rim, Tu-*rin*, Mni-*hov*, Draž-*dja*-ni, Lip-*ske*, Ma-*drid*, Pa-*riz*, Lon-*don*, Pe-*trov*-grad, Ca-*ri*-grad (Kon-*stan*-*ti*-no-*pel*), A-*te*-ne, Je-*ru*-za-*lem*, Bet-*le*-hem, Ba-*bi*-lon, Ni-*ni*-ve.

Réke in goré.

Do-na-va, Mu-ra, Dra-va, Sa-va, Sa-
vi-na, A-ni-ža, Pad, La-ba, Vi-sla, Ó-
dra, E-ča-va, Kol-pa, Ker-ka, Eu-frat,
Ti-ger, Jór-dan, Nil. — Triglav, Gó-lo-
vec, Oj-stri-ca, Ve-zuv, Et-na, He-kla,
A-ra-rat, Si-naj, Li-ba-non, Mo-ri-ja.

Č l o v e k.

Gla-va, Las, Če-lo, Sen-ci, O-či,
O-ber-vi, Tre-pav-ni-ce, U-hó, Li-ce,
Nós, Nos-ni-ca, U-sta, Ust-ni-ce *),
Nad-ust-ni-ca **), Pod-ust-ni-ca, Zob-
jé, Je-zik, Ne-bó, Žre-lo, Če-ljust, Bra-
da, Vrat, Za-til-nik, Per-si, Re-bro, Her-
bet, Ple-če, Tré-buh, Led-je, Kolk, Ko-
móle, Ra-ma, Ro-ka, Steg-no, Ko-lé-no
Pi-ščal, Mé-ča, Glé-žen, No-ga, Pe-ta,
Sto-pal, Per-sti.

*) Ustnice namesto žnabli.

***) Nadustnica in podustnica namesto zgornji in
spodnji žnabel.

Kó-ža, Me só, Kóst, Hru - sta - nec,
 Mi - ši - ca, Ki - ta, Ži - la, Kri, Žlé - za,
 Mo - žga - ni, Plju - ča, Ser - cé, Že - ló - dec,
 Vra - mi - ca, Já - trá, Če - vo, Drób.

Z oč - mi vi - dim, kaj je bé - lo a - li čer - no,
 ze - le - no a - li mo - dro *), ru - dé - če a - li ru - me - no.
 Vi - dim sol - ce, lu - no, zvé - zde i t. d. Vsa - ko
 réč hó - čem prav pog - lé - dati, de jo do - bro ló -
 čim. Ka - dar be - rem, nó - čem, buk - ev pre - bli - zo
 der - ža - ti, de si o - či ne po - škó - du - jem. O - či hó -
 čem va - ro - va - ti, de ne o - sle - pim. Slé - pec je ve
 lik u - bó - žec.

Z u - šes - mi sli - šim lé - pe na - u - ke svo - jih
 star - šev in u - či - te - ljev, lé - po pét - je pti - čie in
 dru - ge re - či. Ve - se - li me, de sli - šim. Ne mo -
 gel bi go - vo - ri - ti, a - ko bi ne bil ni - ko - li sli -
 šal. Gluh bi bil in mu - tast.

Z nó - sam du - ham lep duh in smrad. Z je -
 zi - kam po - ku - šam, kaj je slad - ko a - li gren - kó,
 kis - lo, pu - sto a - li žer - ko.

Po cé - lem ži - vó - tu ču - tim gor - kó in
 merz - lo, vlaž - no in su - ho, ter - do in meh - ko,
 kar pe - če in hla - di, kar žu - li a - li bo - li.

*) Modro namesto plavo, ali višnjélo.

O b l a č i t a.

Klo - buk, Ka - pa, Šraj - ca, O - plé -
ček, Jó - pa, Suk - nja, Né - drec, Hla - če,
Čév - lji, No - go - vi - ce, Ro - ko - vi - ce, Ru - ta,
Pas, Ša - pelj, Jan - ka, Ró - bec, Za - stor.

Lé - po ob - lé - ko i - mam, in jo skerb - no
va - ru - jem, de se ne po - ma - že in ne raz - ter - ga.
Raz - ter - ga - no in u - ma - za - no ho - di - ti je ger - dó.
Za ob - le - ko sta - ri - še pró - sim, in jih le - pó
za - hva - lim. Lé - po ob - lé - čen dru - gih ne za - ni -
ču - jem. Pa - met je bolj - ša ko ža - met.

Hišni razdélki.

Du - ri, Ve - ža, Klét, Stóp - ni - ce, Iz - ba,
Čum - na - ta, Sté - ne, Ók - na, O - mréž - je, Ku -
hi - nja, Pre - hod, Hram; Péč, Og - nji - še,
Dim - nik, Strop, Stré - ha.

Na ok - nih se ne i - gram, lah - ko se po -
tru - plje. Ne za - pé - ram na - glo vrat. Ne čerč -
kam po zi - du. Mo - ji lju - bi star - ši i - ma - jo
ra - di snaž - no hi - šo. Bli - zo gor - ke pe - či ne
hó - dim; ra - da gla - va bo - li.

27.

P o h i š j e.

Mi - za, Klóp, Stol, Pré-dal-nik, Pó-ste-lja, Zer-ka-lo, U-ra, Po-dó-ba, Po-li-ca, O-ma-ra, Plju vav-nik.

Mo-ja lju-ba ma-ti po-bri-še-jo zju-traj prah z mi-ze in o-ma-re. Po-sta-vi-jo klo-pí in sto-le v kraj. O-bla-či-la dé-ne-jo v pre-dal-nik. Vsa-ko réč dé-ne-jo na pra-vo mé-sto. Jaz ne po-ma-žem mi-ze, ne pre-na-šam sto-lov. Ne pu-šam svo-jih re-či po čum-nati le-ža-ti, za-to de mo-ja lju-ba ma-ti ni-ma-jo to-li-ko po-sprav-lja-ti.

28.

P o m i z j e.

Pert, Sklé - da, Ta - ljar, Per-ti-ček, Žli - ca, Nož, Vi-li-ce, Sol - ni-ca, Ko-za-rec *), Sklé-ni-ca **).

U-či-ti se hó-čem, ka-ko se i-ma pri mi-zi se-dé-ti. Žli-co, nož in vi-li-ce ho-čem spo-

*) Kozarec, kupica ali gluž.

**) Sklérice ali flaša.

dob-no der-ža-ti. Nó-čem per-ta po-kap-lja-ti,
ne po-ma-za-ti per-tič-kov. Gle-da-ti ho-čem,
ka-ko mo-dri ljud-jé je-dó, in jih po-sné-ma-ti.

29.

Kuhinjska posóda.

Ko-tel, Pon-va, Tri-nog, Ra-žen, Pis-
ker, Sklé-da, Pló-ča, To-ri-lo, Ko-za, Pé-
nje-ni-ca, Ku-hav-ni-ca, Ploh, Sklédnik.

V ku-hi-nji i-ma de-ček ma-lo o-pra-vi-ti.
Dék-li-ca naj-de tam do-sti o-pra-vil. O-na mo-
ra vsa-ko po-so-dó po-zna-ti, in tu-di ve-di-ti,
če-mu je vsa-ka. Ona mo-ra v ku-hi-nji po-
ma-ga-ti in se ku-ha-ti u-či-ti. Vsa po-so-da
mo-ra snaž-na bi-ti.

Ločnice.

, Vójica
; Nadpičje
: Dvopičje
. Pika
? Prašaj

! Klicaj
— Pomišljaj
( ) Oklep
" " Ušesica
- Vezaj

I. Vada v branju.

1. Spoznavanje Boga.

Kdo daje, de solnce sije? — de deži? — de travica raste? — de rožice cvetejo? — Kdo nam daje jesti? piti? — de živimo? — Kdo daje zdravje? — Kdo ukazuje zvezdam svétiti — Kdo veléva vrelcam *) rahlo šuméti? — Kdo daje vetrovam močno pihati? — Kdo je naučil ptičice péti? — pridne bučelice sterd nanašati? — pajka présti? — Vse to déla naš dóbri Bóg, on, mili oče, ki je vse vstvaril.

2. Od stvarjenja.

V začétku je Bog vstaril nebo in zemljo. Zemlja je bila pusta in temna, globoke vodé so jo pokrivalé. V šestih dnéh je Bóg vse takó lepó vstvaril. Pervi dan svetlobo, de se je vidilo; drugi dan nebó ali firmament; tré-tji dan suho zemljo in zeliša, morjé in vodé; — četerti dan solnce, de sije po dnévu, mésec in zvezde, ki svetijo po noči; — péti dan ptice pod nébam in ribe v vodi; — šésti dan živino in vse, kar laži in hódi; posléd-njié človeka.

*) ali studei cam.

Gléj, moje déte! Bóg ni imel ničesa, le rekel je: Bódi! in je biló; to se pravi stvariti; in to samó Bóg zamore ki je vsemogočen. Njegove prelépe stvari velikokrat veselo pregledujmo, in veselimo se, de imamo takó dobrega Boga.

3. Perva človeka.

Ko je že biló vse lepó pripravljeno, je Bog iz íla človeško teló vstvaril. Pa je biló še mertvó, in se ne gane. Bog mu toraj dušo vdahne, in človek živi. Takó je bil vstvarjen prvi človek. Bog ga je imenoval: *Adam*.

Adam pa ni imel tovarša ne tovaršice; dogločasno mu je bilo. Bog mu da sladko spanje, in vzame eno rebro, iz rebra stvari *Evo*, in jo da Adamu tovaršico, ju blagoslovi, in v naj lépši vert postavi, ki se mu raj ali paradiz pravi, de naj ga obdelujeta.

Adam in Eva sta v tém lépem vertu nedólžna in veséla. Boga sta ljubila čez vse, in eden družega kakor samega sebe. Ljubi Bog jima je bil takó dobrotljiv in prijazen, kakor oče svojim otrokam. Nikoli ju ni nič bolélo, nikoli nista bila bolna, in ondaj *) sta tudi po telésu še bila neumerjoča.

Ljubi otrok! tudi tebe je Bog vstvaril; dal ti je dušo in teló. Teló je pozémeljsko, duša pa Bogu podobna.

Bog je duh; tudi tvoja duša je duh. Bog je véčen, tudi tvoja duša bo vékomaj živéla.

*) ali takrat.

Bóg je neumerjoč; tudi tvoja duša ne bo umerla. Bog ima naj bolj popólnoma um; tudi tvoja duša ima um. Bog ima svóobodno ali prosto vóljo, tudi tvoja duša jo ima.

Tvoja duša s svojim umam zamóre dóbro spoznavati. ljubiti in storiti. Le kadar kaj dobrega storiš, si Bogu prav podóben. Bódi tedaj vselej pobóžen, dóber in nedólžen, kakor sta bila ondaj Adam in Eva: po tem bo tvoja duša božja podóba. Pa tudi rad déljaj. Tudi délo je naša sréča in naš namen. Po délu se nam počitek in vsako veselje bolj priléga.

4. Bóg za vse skerbi.

Dóbri Bog je vse lepó vstvaril; pa tudi za vse stvari módro skerbi. On živi červa v prahu. ribo v vodi in ptičice pod nébam. Ni je pod sólneam stvarice take, naj bo še tako majhina, ki bi pri Bogu bila pozabljena. Nebéšbi Oče za vse skerbi!

Njegovo veliko skerb nam oznanuje preljubo rumeno solnčice, ki ob jutrih iz za gór vzhaja, mirno o večérih zahaja, nam vedno svéti in zemljo ogréva; svetla luna, ktera na večer prijazno iz za hribov priplava; brez števila zvézd, ki takó lepó na nébu igrajo. Še lepše nam jo kaže vsako zerno, ki se v zémeljo verže, sognjije, klije in veliko žlahtnega sadu obrodi. Grozovitni blisk, ki skoz oblake šviga, strašni grom, ki nebó maje; pa tudi hladni véter, ki prijetno pihlja, nam oznanuje, de nebéški Oče za nas skerbi.

Gléj, moje déte! tudi ti imaš dobrega očeta ki za te skerbi; dal ti je življenje, zdrave ude, dal skerbne starše, le pogosto misli: Kako dóber je pač Bog! Bódi tudi ti dóber drugim, ki s teboj živijo.

5. *Pervi greh.*

Bog je Adama pa Evo v raj postavil. Prav dobro se jima je godilo; vsega sta imela dovolj, le enega drevésa sad jima je bil Bog jésti prepovedal rekoč: če bota jédla, bote umerla.

Nékega dné je šla Eva celó blizo prepovedanega drevésa. Zaverženih angelov eden, ki je podobo kače oblékel, jo s prepovedanega drevésa popraša: „Zakaj ne jesta tega sadu!“ Eva je rekla: „Bog nama je prepovedal; ako bi jedla, bi umerla.“

Kača pa je djala: „Ne bota umerla ne; saj le bóta kakor Bog.“ Eva se da zapeljati in jé, in da Adamu, ki tudi jé. Takó sta grešila. prvi greh storila, in zgubila gnado božjo. Sram je bilo Adama in Eve; skrila sta se kakor hudobni otroci.

6. *Kazen prvega greha.*

Kmalo na tó ju je Bog zaklical: „Adam! kje si? — Zakaj si jedel?“ Adam se je na Evo izgovarjal: „Žena, ki si mi jo dal, mi je dala.“ Eva je rekla: „Kača me je zapeljala.“ — *Tako znajo slabi otroci le na druge zvráčati.* Ali izgovori niso nič pomagali, Bog je užugal Adamu rekoč: „S potnim obrazam bóš jedel kruh; ternje ti bo zemlja rodila, v prah se boš

preménil, iz ktérega si bil vzét.“ — Evi je djal: „Ti boš z otróci veliko terpéla, in boš móžu v strahu.“ — Kači je rekel: „Po trebuhu se boš plazila, prah jédla, in prišel bo, ki ti bo glavo sterl.“ to je: ki ti bo oblast vzél, — in on bo odrešenik.

Glej, preljubi! Ničesa ni, de bi Bog ne védil. Kar koli délaš, Bog vidi. Kar koli govoriš, Bog sliši. Ni kraja, kjér te Bog ne vidi in ne sliši. Bog tudi vé, kar misliš in hočeš; on ti v serce vidi. Bog vse vé, on je vsevedoč.

Glej! Žalostna se je Adamu in Evi hitro po gréhu godila. Iz lépega raja iztirana sta težko délala. Velika nesreča je zadéla nju in nju otroke. *Kako veliko zlo je pač greh, ker ima tako hude nastópke!*

7. Kajn in Abelj.

Adam in Eva sta dobila dva sina. Staršemu je bilo ime Kajn, mlajšemu pa Abelj. Kajn je bil kmet. Abelj pa ovčar. Z delam sta si móгла kruh služiti.

Bog je dal Kajnu sréčo pri kmetii. Abeljnu pa pri čédi. Darovala sta Bogu. Kajn poljšine, Abelj pa jagnje — v znamenje pobožne hvaléžnosti. Abelj je imel pravo spoznanje in hvaléžnost v svojem sercu. Kaj pa se je le dobrega hlinil. Zatóraj je Bog, ki v serce vidi, na Abeljnov dar z dopadenjem glédal, na Kajnovega pa ne.

Kajnu to težko dé, in odsehmal svojiga poštenega brata ne more več z dobrim očésam poglédati. Ves zelen je bil v obraz, silno se je

jezil, jézo v sercu redil; od same nevošljivosti mu je obraz vpadal.

Enkrat se Abeljnu soséбно prijaznega déla. Pojdiva, mu reče, malo po pólju. Vesél gre ž njim nedolžni Abelj. In ko sta bila na pólju, zgrabi Kajn Abeljna, in ga ubije.

Pa kmalo se je sodnik oglasil. Bog reče Kajnu: „Kjé je tvoj brat Abelj?“ Kajn je odgovóril: „Kaj jaz vém? Sim li jaz varih svojiga brata?“ Bog reče: „Kaj si storil? Kri tvojiga brata vpije z zemlje do mene. In preklét si zdaj na zemlji, ktera je ziuila in pila kri tvojiga brata. Več ti ne bo rodila, kadar jo boš obdeloval. Na svetu ne boš imel dóma; v bégu boš in se klatil po svétu.“

Kajn zdaj vidi svojo veliko pregrého in je djal: „Oh, kaj sim storil! Kako zlo sim grešil! Moja pregreha je tako velika, de nikoli ne zasluži odpušenja!“ Pobégnil je, in po samotah se potikal. Po dnévu in po noči ni imel pokója. Vést ga je nóč in dan pekla in mučila. *Tako greh človeka ob pokoj in vse vesélo življenje pripravi.*

8. Jožef, pastirček.

Jakob je imel dvanajst sinov. Naj boljši med njimi je bil Jožef. Njegovi bratje so nekaj prav hudega na paši počénjali. Jožef pa, ves nedólžen mladeneč, se tega ni vdeléžil; groza ga je bilo; in ker je imel tanko vést, pové svojimu očetu, de bi se gréh ne delal. Za to ga imajo oče radi, in mu pisano sukngo omislijo. Njegovi bratje pa, ko so vidili, de ga imajo oče

raji kakor vse svoje sinove, so ga čertili, in mu niso mogli več lépe beséde dati.

Enkrat gredó Jožefovi bratje s svojimi čedami daleč od dóma. Oče so rekli Jožefu: „Pojdi in pogláj, ali je vse prav pri bratih in živini, in pridi mi povédati, kaj se godi.“ Pokorni Jožef vstane, in gre.

Ko so ga bratje od daleč uglédali, pravijo med seboj: „Gléjte, sanjač gre! Ubijmo ga, in recimo, da ga je zvér požerla.“ Kadar Jožef do bratov pride, mu berž suktnjo z života potégnejo, in ga veržejo v suh vodnjak. — Zdaj pridejo ptuji kupci. Bratje Jožefa iz vodnjaka potégnejo, in jim ga prodajo za dvajset srebernikov. Jožef bitko joka, prósi, pa nič ne pomaga.

Kaj zdaj očétu poročé? — Kozla zakoljejo, Jožefovo suktnjo v kri pomočijo, in vso kervavo očétu pošljejo rekoč: „To suktnjo le smo našli. Poglejte, ali je suktnjá vašega sina ali ne!“ Oče jo precej spoznajo, in na ves glas zavpijejo: „Mojiga sina suktnja je! Divja zvér je mojiga Jožefa raztergala!“ Dolgo časa so oče svojiga sina objokovali, in se niso dali potolažiti.

Otroci! vidite, v kake strašne pregréhe pripravlja ljudi jéza in zavid.

9. Helitova hudobna sina.

Heli je imel dva sina, Opna in Pineza. Bila sta prav hudobna ino spridena. Ni jima bilo mar ne za Boga, ne za ljudi. Kradla sta v tempelnu Gospódovem. Pa še druge hudobe sta

počéajala na skrivnem. Heli, njun Oče, ju je scer svaril zavoljo tega; pa ni jima mar za očétovo svarjenje, in huji strah jima dati je bil starčik vse premehek.

Ker se nista pobóljšala, je prišla božja kazen. Oba sta bila v vojski ubita: Heli, slišati to nesréčo, pade znak s stola, si ulómi tilnik, in umerje.

Otroci! gléjte, kako strašnó kaznuje Bog otrók nepokornost in staršev preveliko mehkoto! Bodite pokorni staršem, učenikam in prednikam, zakaj nepokoršina je ostudnost v Gospodovih očéh.

10. David pastirčik.

David, Izajev naj mlajši sin, je bil prav pohléven pastirčik. Na paši pri ovcah je védno na Boga mislil; premišljeval je lépe déla božje, nebó ino zemljo, sólnee, luno iz zvézde, rožice in sadje, kačo lepó je vse skupaj. K časti božji je vseskozi prepéval lepe pésmi, ki jih je sam zlagal, in je prepevaje na harpo igral.

Ker je znal tako lepó péti in igrati na harpo, ga je kralj Savel na svoj dvor poklical. Veselje je kralju délalo to pétje in brenkanje. Zato ga je rad imel Savel, še raji pa kraljev sin Jonata. Oba sta se ljubila kakor brata; enega serca in enih misel sta bila. Zavezo sta storila, da se bota ljubila vse svoje žive dni.

Ker je bil David tako pohléven, dober in nedólžin, ga je Bog kralja izvolil. V Jeruzalem-skem mestu je živel. Dober kraj je bil. Sercé je imel polno ljubezni do Boga, in si je tudi na

vso móč prizadéval svoje ljudstvo bogaboječé in srečno storiti.

Vidite, otroci! Bog pozna tudi pastirčika še tako ubógega v hosti, ga ljubi in mu srečo da, če je nedólžen in pobožen.

II. Kakó se imajo pridni učenci obnašati.

1. Vsako jutro, hitro ko vstaneš, se pokrizaš, in juterno molitvico moli.
2. Inačno se umij in opravi; ne umil, neoblečen in pred molitvijo ne smes' jesti.
3. Za kruh, za kosilice ali za malo južino vselej poprosi; sam jemati ne smes'.
4. Pred jedjo in po jedi vselej moli, kakor tudi kadar slisíš k molitvi zvoniti.
5. Kar ti ukazujejo, le hitro ubo-

gaj; jezljati nikoli ali pa ku-
juti se!

6. Če kako škodo narediš, ne laži,
ampak hitro za odpusenje prosi.
  7. Gredé pozdravi vsakega, ki te
sreča; pa tudi na pozdrav od-
govori.
  8. Če greš mimo cerkve, mimo kri-
ža ali podobne, spodobno se pri-
kloni in reci, kakor te v soli
učijo.
  9. Po večerji starsem roka poljubi,
poklekni in odmoli, prej ko se
utereš.
  10. Oblačila položi na svoj kraj, po-
čivaj spodobno, v jutro pa hi-
tro vstani, ko se zbudiš.
-

III. Zaderžanje vpričo Boga.

1. Naj imenitniša hiša je svéta veža božja; sam Bog v nji prebiva. Svéta groza naj te obide, kadar v cérkev stopiš. Poškropi se, prikloni se Jezusu v presvétem réšnjem Telésu do tal, poklékni na svoj kraj, in ga ponižno pozdravi.
2. Klobuki morajo pred cerkvénim pragam z glave, pa jih v cérkvi na oltar ne polagati ali pa svetnikam na glavo. Če se v kakem stolu ne dajo obésiti, jih pod levo pázuho imej.
3. Vsak spol naj gre na svojo stran, ne moški med žénske, vsak na svoj odkazani kraj. Pri cerkvénih vratih ostajati ali se celó zunaj cérkve prislanjati ni pošteno. Veliki očitni grešniki so svoje dni zunaj stali in še stojijo. Le blato si pred pragam otrébi.
4. Če imaš svoj stol, v njega poklekni; če pride pa imenitniši od tebe, odmakni se mu. Tudi starim in bolehnim se rad umikaj, če ravno ti potém stojiš. To zapoveduje keršanska ljubézen.

5. Med opravilam se stoji ali kleči, kakor je kjé navada. V rokah imaj molek ali molitvene bukvice. Kdor nima pri službi božjih svétih reči v rokah, po navadi tudi v sercu pobožnosti nima.
6. Pri službi božji se ne sméjati, ne ozérati, ne šeptati; pa tudi na glas moliti ne, de ne bomo drugih v molitvi motili, ker nismo sami.
7. O pravem času je tréba v cérkev priti, berž ko odzvoni, in po končani celi službi naj se iz cérkve gre.
8. Na potu se pozdravlja: *Hvaljen bodi Jezus Kristus!* Moški naj se k temu odkrivajo, žénske z glavo priklanjajo, ter odgovorjajo: *Amen na vékomaj.*
9. Kadar k molitvi zvoni, se hitro vsak pokrižaj, in moli brez vsega odlóga, naj bo na potu ali doma, na délu ali pri mizi. Kar se odlaga, se rado zanemari. — Bogu služiti nas nikoli ne bodi sram!

IV. Kakó se za zdravje skerbi.

1. Umirj se snažno zjutraj, usta posebno tudi zvečer, toda ne umiruj se, kadar se pečiš.
2. Ne pij, kadar ti je vroče, dokler se ne ohladiš; pa pij le po malem.
3. Ne jej prevročiga, ne prenašlo, ne preuco; tudi ne sadja, ki ni zrlo; ne robliji jagod, ki jih ne poznas.
4. Ne pij ziganja, tudi vina le malo; na mastne jedila vode prehitro ne pij.
5. Zjutraj in zvečer se ne prehladi; po noči se ne razodeni, ako sunaj ležiš.
6. Če zimi ne hodi hitro iz mraza za peč.

7. Ne grisi terdih noči, z ieleram si zob ne trubi, in ne liri sladkih noči; od tega zobje bolijo.
8. Nea solnou ne beri in ne sinaj, pa tudi pri mesou ne ali pa v mraku, da te oči ne zapusté.
9. Ne igraj si z nožem, ne z vilicami, ne skači čez grabno, ne pleraj po drevju, tudi se brez varha ne kopoj.
10. Kadar ti slabo prihoja, hitro materi ali pa očetu povej; naj ti pomagajo.

V. Skerb za poštenje.

1. Hodi po svojem stanu snažno obléčen, ne razkodran, ne raztergan, ne blaten.
2. Sedé glave z roko ne podpéraj, ne stavi komolca na mizo; pa

tudi rok ne pod mizo, ampak lepo kraj mize jih derži. Nóg križem ne devaj.

3. Rók ne v hlače, ne pod predpert, temuč na persi, ali na noge, ali pa po strani.
4. Govori počasno in razumno, pa s polnimi ustmi ne; tudi z roko ust ne zakrivaj. Se preširoko smejati ni lepó, pa tudi mižurkati ne.
5. Hodi ravno, ne kimaj z glavo, ne krili z rokami.
6. Ne kebraj se, ne čohaj, pa tudi nohtov ne grizi, ne trebi si nosu za kratek čas.
7. Ne daj se šebetati; nesramno ne nori.
8. Drugim se ne posmehuj, ne kregaj se; prijazno se nosi do vsih, kar je prav.
9. Kamor prideš, pozdravi; pa tudi vzemi slovo, kadar greš. Po hiši se ne ogleduj; pa tudi vse pri miru pusti.
10. Vikaj imenitniše, kakor si ti, ino gredé jim na levici hodi. Tikaj jih, ki so tebi enaki; priimkov pa nikomur ne dajaj.

Male pisne in natisne nemške pismenke.

Glasnice.

a, ä, o, i, u, ö, ü, (y).

a, ä, e, i, o, ö, u, ü, (v).

a, é, e, i, o, —, u, —, (i).

Tihnice.

b, c, d, f, g, h, j, k, l, m, n, p, q, r, s, t, v, w, x, z.

b, c, d, f, g, h, ch, j, k, l, m,

b, c, d, f, g, h, —, j, k, l, m,

n, p, q, r, s, s, s, š, t, f,

n, p, q, r, s, s, s, š, t, f,

(ph), w, x, z.

(f), v, (ks), c.

—

Velike pisne in natisne nemške pismenke.

Glasnice.

a, ä, f, j, o, ö, u, ü, y
A, Ä, F, J, O, Ö, U, Ü, (Y).
 A, E, E, I, O, —, U, —, (I).

Thinice.

L, L, R, S, G, G, h, J, J
B, C, D, F, G, H, Ch, J,
 B, C, D, F, G, H, —, J,
K, L, M, N, P, Q, R, S
K, L, M, N, P, Q, R, S,
 K, L, M, N, P, Kv, R, S,
Sch, T, U, V, W, X, Z
Sch, T, U, (Vh), W, X, Z.
 Š, T, F, (F), V, (Ks), Z.

VI. Od ptic.

Ptice so nam velike dobrotnice.

Bog je ptice vstvaril, do mu pod nebam slavo pojejo, pa tudi nam k veselju in v korist: hočemo jih nekoliko poznavati:

1. *Kós* (Amstel).

Kós ima černo pérje pa rudečkast kljun, po germovju žvižga, in rad v vinograd nad grozdje hodi, pa tudi brinje zóblje. V ptičniku se lepih vižic nauči, ki jih do smerti poje, pa težkó učaka osem let.

2. *Lisec* (Stieglis).

Lisec ali osatica, lep pisan ptiček, ima rudeče lise na glavici in pod vratam, po perutah pa rumene. Gnjúzdice ima verh drévja, pa ne visoko. Po letu červe in mešičevje obira, pa tudi zernje zoblje; se v ptičniku tudi péti nauči. Na zimo v tople kraje leti, in je letavec prav vesel.

3. *Šinkovec* (Šinf).

Šinkovec, prav vesel ptiček, ima pepelnato, pa tudi rumeno, rudeče, zelénkasto, černo pérje, prebiva v germih in vertih, se z drobnim zernjem redi, po zimi pri nas ostane, ter si za cestami živeža iše. Včasih zlo škodo déla, posebno po vertih.

4. *Sinica* (Meiße).

Sinica, domača ptičica, ki ima pepelnato, sivkasto suknjico, je mnogotere postave; velika čopasta, gojzдна in terstna sinica. Mlade ima po votlem drevju, in rada čerве po drevju obira; za tega voljo ne smemo sinic pokončavati, in jih moramo po sadonosnikih radi imeti. Nekatere so tako hudobne, de majhnim otrokam, ki varha nimajo, in se braniti ne morejo, oči izkljujejo; tudi svoje slabejše tovaršice ubijejo, ter jim izpikajo možgane.

5. *Škorjanec* (Verche).

Škorjanec živi večjidel po njivah, in se redi od mergolincov in gosénc, od mnogoverstnih sémen, zelene sterni in od strokov dvijiga česna. Ta prijetna pévka je tudi koristna ptica; naj tedaj živi, in človeka s svojim pétjem razveseljuje.

6. *Škorec* (Staar).

Škorec živi po planjavah in nizkih gričih, tudi pašnike obiskuje, se redi od bramorjev, kobilic, gosénc in drugih mergolincov, in le malokrat se kakega sémena pritakne. To ptico moramo med naj večje dobrotnice šteti, zato ker brez števila veliko merčesov in červov pokonča.

7. *Ruméni sternad* (Goldammer).

Sternad živi v malih gojzdih, v germovju in po vertih, in se redi od žitnih sémen, od

lanénega, makovega, konopljénega, in od sémen drugih zeliš, kakor tudi od mnogih merčesov in červov. On nam škodo, ki jo na sémenu napravi, s tem poverne, de práv veliko škodljivih merčesov potrebi.

8. Vrabec (Spaß).

Vrabec se derži mést, vasi, vertov in polja, živi od mergolincov, posebno od goséne, kebrov, od žita, vertnih sémen, sadja i t. d. Če ravno veliko merčesa prežene, vender po vertih in po poljih veliko škodo dela sitni ptič.

9. Konopljišica (Zeifig).

Konopljišica, eizek, je majhina, rumeno-zelenkasta ptičica, katero tudi v ptičnik zaperajo, de si ravno prelepo ne poje. Živi po letu v jelovju, in od ondot se v jeséni v druge kraje poda. V jeséni nas po navadi rada obiše. Škode veliko več, kot prida napravi.

10. Brinovka (Kranabeter).

Brinovka, ki jo tudi po nekterih krajih brinov drózeg ali smolnico imenujejo, prileti pozno v jesén v naše kraje, in čez zimo pri nas ostane, se redi od kebrov, goséne, červov, bezgovih in brinovih jagod. Je posebno žlahtna ptica na mizo; za to se je veliko polovi in poprodá.

11. Slavič (Nachtigall).

Slavič, ki se tudi slaviček imenuje, nima lépega pérja, pa za toliko lepše poje. Malo večji kot vrabec, rujavkast ptiček, se živi od mravljinških jajčic, muhe in červičke pobira, in po germovju skače, kjer je kaj topléje. Bojéča ptičica po dnevu molči; po noči pa in za rana zjutraj prepeva, de po hribih in dolinah zvoni, kakor bi orglal.

12. Orel ali postojna (Udler).

Maj imenitniša divja ptica je orel, ki po visokih pečinah in košatih planinah prebiva, in se le od živali živi. Postojno imenujemo kraljico vsih ptic.

Orel vsako léto po dvoje mladih izvalí, in mahom, ko se zgodnjajo, jih iz gnjezda nažene de se letati učé, in si sami živeža išejo. Orlovo življenje je lov in rop. Ima silno bister pogled, in visoko izpod neba svoj róp. zagleda; neusmiljeno ojster kljun in čeverste kremplje, de kar zgrabi, mu ne uide več. Pobira zajce, jagnjeta, celó kozé in véčje ptice; z majnšo perutino se ne pečá, ter jo drugim roparskim pticam prepusti. Vrane in krokerje s smertjo kaznuje, ako mu preveč vrešijo. Orel večjidel sto let starosti učaka; kadar se že postara, in ne more več veliko živali uloviti, kače in kušarje pobira, ter se od njih živi.

Kaj pa Bog pravi od ptičjiga lova?

Bog pravi po Mojzesu: „Če si na potu, in najdeš na drevju ali pa na tleh ptičje gnjézdó, v katerem stárka na jajcih ali pa na mládih sedi, ne jemlji jajc, ne mládíčov s stárko vred, temuč pusti jo zletéti — de ti bo dobro, in boš dolge živel.“ „Poglejte ptičice pod nebam“: uči Kristus, „ki ne sejejo in ne žanjejo, in ne pravljajo v žitnice, in vaš Oče nebeški jih živi.“

VII. Od rib.

Módrí in dobrotljívi Bog, ki je zrak z veselími ptički oživil, je tudi morjé in vode z ribami napolnil.

Ribe so ljudém v hrano, od njih se jih tisoč in tisoč živi. Vsako léto se brez števíla rib polóvi, in njih zaléga se ne pomanjša. Slanice *) lovi samo v Holandii čez sto tavžent ljudi. Vé se vsako léto, kdaj de pimergolijo, in se skerbi jih veliko polóviti.

Koliko koristi da le morski som, grozna morska riba ki je 30 do 40 čevljev dolg. On da 80 do 90 čebrov ribje masti, s katero usnjárji usnje zdelujejo. Gibčne bilke (ribje kite), katerih ima vsak morski som nekoliko stotin, so v mnogótero rabo ljudém, in se v štacunah po imenu ribja kost **) prodajajo.

*) arinke. **) ali fišpan.

VIII. Od lazni.

Živalice, ki sem ter tje gomzijo, ali okoli nas po zraku igrajo, in ki nas sam Bog opominja njih življenje preiščevati, so:

1. Mravlje.

Mravlje so združene, kakor prebivavci kraljestva, in imajo svoje postave in natančen red. Kúp, kterege si za prebivališče skladajo, je podoben mestu, po katerem je mnogo cest razpeljanih od shrambe do shrambe. V njem so troji prebivavci, ki jajca nosijo, ki jih léžejo, in delavke. Silno delavne in pridne so, de si živeža za zimo naberejo. Nobeni ni pripušeno brez déla pohajati. Ene se pošljejo v ogléde, in berž ko kak večji plen najdejo, oznanijo to vsi družini, ki se združena hitro tje poda, in se najdenega zaklada polóti.

Ko so mravlje célo poletje v vednem delu preživéle, se po zimi v svoje prebivališče poskrijejo, in sad svojiga truda uživajo. Mravlje so lepa podoba delavnosti, in že Šalomon je rekel: „Pojdi k mravlji, o lenuh! in delati se uči.“

2. Čebéle.

Posebno imenitno je čebélsko življenje. Vse čebéle enega panja vlada ena sama matica. Ona je kraljica in mati vsih drugih. Zato jo pa tudi célo kerdelo v veliki časti ima.

Večji del čebél so delavke. One izdelujejo satovje, ki je po toliko čudni priméri izdelano.

Iz cvétja si ga nabirajo. Kar ene naberejo, druge zdélaajo. Vsaka ima svoj opravék. Ktera ne dela, jo izveržejo ali pa umoré. Čebéle, svoj panj lepo čédijo. Kadar je kak panj prepóln, izletí roj s svojo matico, in si drugej stanovanje napravi. V panju, ki da 2 do 4 funte medu, je 30,000 do 70,000 čebél. Ta majhina živalica nas uči réda in snage, pridnosti in delavnosti, varénosti in skerbi za dni potrebe in pomankanja.

3. *Svilopréjke.*

Kakor nam čebele naj sladkejše jéd dajejo, tako skerbé človeku svilopréjke za naj zlahtnejšo obléko. Svilo *), v katero se dolgo dolgo časa nihče ni oblačil kakor kralji, svilo, ki se drago prodaja, nam podeljuje boren červiček, ki se očesu ne vidi več vréden, ko de se poteptá.

Svilopréjka naredi iz nekaj svoje hrane žlézast in gost sók, ter ga shrani v dolgi vréči, ki je v sred njenega životka skrita. V gobičku ima kožico z luknjicami. Skoz dve teh luknjic izpusti dve kaplji soka, s katerim ji je vréča napolnjena. Te dve kaplji sta po tem kot dve kodelji iz katerih svojo nit prede. Nit ene same sviloprejke je blizo 2000 čevljev dolga.

Tako je červič, kterega se nam le pogledati nedostojno zdi, blagoslov celih déžél, vir bogatsva, ki milijone ljudi živi!

*) žido.

IX. Od kač

1. *Zakaj se kače toliko bojimo?* Kača je bila že v posvetnem raju prekléta, ker je bil hudi duh kačino podobo na se vzél, naše perve starše in ž njimi tudi nas nesrečne storil.

2. *Kaj nam škodujejo kače.* Nekatere kače imajo v svoji gornji čeljusti smerten strup v majhnih mehurcih. Kadar piknejo in rano naredijo, izpustijo strup skoz votle zóbce, de se v človeško kri razlije, od kterega človek zboli in umerje, če se mu hitro ne pomaga.

3. *So vse kače strupene?* V naših krajih je naj strupnéjši gad. Gad, majhina kača, ima rujavkasto kožo, po herbtu černo rižo, in se zato pisana kača imenuje. Gad se v pečovju in v germovju na solncu gréje. Ni varno otrokam se za germovjem blizo pečovja igrati; ako na gada stopiš, pičil te bo.

4. *Ni obenega zdravila zoper kačji strup?* Primorci imajo neko žlahtno cvetlico, ktero astromontano imenujejo *), iz ktere sok izkuhajo, lék naredijejo, in ga človeku, ki ga je gad piknil, za povžitje in za mazanje rane dajo. Tako zdravilo naj bi pri vsaki hiši imeli po krajih, kodar gadje lazijo. Potreba je hitro pomagati, de se strup ne zaide.

5. Naj strupénejša kača je po Afriki in Azii ropotača (Klapperschlange) ki je po dva ali tri komolce dolga, in debéla kot roka, in z répam, ki je rakovemu podoben, nekako klopoče, de se je človek lahko od daleč ogne.

*) Pri nas ji pravijo „kačja smert.“

Ako ta kača kako ptico ali miš ali véverico ugléda, jo s svojimi bistrimi očmi toliko prebode, de ne more dalje uiti, in ji v gobec naleti.

6 Po neznanih pušavah so kače čudno velike, ki se jim pravi velikanske, po 10 do 50 čevljev dolge, in kakor mož debéle. Taka célo sérno požre, in vola zmečka, ako se ga okléne; strupéna pa ni.

7. Naše domače kače, beloušnice, naj bodo še tako dolge, niso strupéne, povžijajo veliko merčésa, in so nam koristne. Toplejši ko je kraj, več je kač, in hujše so. Pri nas po zimih kače odrevenijo, kakor bi mertve bile, in v spomladi svoj méh slécejo, těr novo kožo dobijo.

X. Od dojnih žival.

1. Lev.

Naj močnejša zverina je lev. Dolg je blizo devet, visok pa okoli štiri čevlje. On je večji kot ona. Njegovo truplo je krepkó in gibéno kakor de bi bilo iz samih kit spletено. Lahko se vzdigne, in skoči po petnajst čevljev daleč. Glavo ima grozovitno butasto, kakor mačka dolge berke, oči velike in ognjéne, ker vidi tudi po noči, košato glavo in persi, grive velike, ki jih tako razšopiri in otrésa, de ga je groza gledati. Gobec ima silno širok, pod nosam kakor prerézan, jezik ojster kot ščet, de ž njim lahko kožo do kervi odere. Zobé ima tako

močne, de ž njimi vse kosti zdrobi i zmélje. Rep je po tri komolce dolg in takó močan; de ž njim človeka ubije. Lev zarujove, kakor bi iz zemlje zagermelo. Po uri daleč se sliši njegov votli glas, ino vsa zverina, ki ga čuje, plaha stermi; nektera beži, druga ječi in od groze ne more uiti. Kralj zverine mu pravijo, ker ga nobena ne premaga. Počasi in ošabno hodi. Ko ugleda svoj rop, skoči na-nj, kakor bi ustrelil, ga s tacami zgrabi in razterga. Vsak dan mora naj manj po petnajst funtov mesa imeti. Le 25 ali 30 let starosti učaka. Kač in pa ognja se naj bolj boji. Lev je v velikih pušavah Afrike in Azije doma.

2. Vol.

Več vreden, kot kraljevi lev, je kmetu domači vol, ki nam ljubi kruhek prideluje, daje lój za lojéne sveče, kožo za podplate, rogé za žlice in glavnike, dlako za sedla, stole in komate, mesó za jed, in kosti za gumbe in veliko drugih reči. Ne moremo vola zadosti čislati. Voli vozijo po šest, po deset let; po tem jih obredijo in mesarju prodajo.

3. Krava.

Kakor je vol za oralo potreben, tako potrebna je krava za mléko, ki je toliko dobro in zdravo, posebno mladim ljudém, naj si bo sladko ali kislo, sirovo ali kuhano. Iz mleka se dela sirovo maslo ali puter, ki ga na kruh radi mažemo; preveč maslénega kruha pa jésti za želodec ni zdravo. Puter se vmeta

iz smetene sirove ali kuhane, ki jó otroci radi ližejo, kar ni prav, in dostikrat duši in truplu škodljivo. Vmétki so za otroke posebno zdravi. Iz putra se dela žlahtno maslo, dobro za zabelo, pa tudi za mnogotero zdravilo. Tudi sira veliko iz mleka naredijo, naj že bo laški mastni sir v velikih hlebih, ali po domači borov sir v majhinih kúpah. Dojna krava je prava mati za réjo otrok. Pa krava, pravijo, pri gobcu molze; kdor hoče dobro molsti, ji mora dobro polagati, posebno kadar ima tele. Krave po deset, tudi po dvajset let molzejo, potem se opitajo in zakoljejo.

4. Ovca.

Med domačo živino je ovca skoraj najkoristniša. Kadar sta zrak in piča njeni natori primerjena, stroške z volno, mlekam, kožuhovino, mésam in lójem obilno poverne; zato so se od nekdanj, celo že v prvih časih z ovčjo réjo pečali. Dom ovčji je v Afriki, od ondot so jo Španjoli in Angličani prignali, kjer je še zdaj naj žlahtnišega plemena. V Arabji so odrašene ovce velike kot srednje teléta. Ovca tam daje na léto po štiri, koštrun ósem in oven celó po deset funtov volne, in pri dobri reji trideset funtov loja.

5. Konj.

Lepega konja je veselje gledati, pa je tudi koristna žival, ki nam veliko mnogoverstnega dobička in priročnosti pripravi. Konj se da

rad obsedlati ali vpréci, de nas spravi iz enega kraja v družega, kamor želimo. Prav zlo si prizadéva svojimu gospodarju po volji storiti. Naj manjše znamenjice je zadosti, de gre na desno ali na lévo, hitro ali počasi. Ne nave-
liča se vléči ali nositi. Arabski konji so naj lépši, pa tudi velja po tisuč kron en sam, Anglijanski naj hitrejši, predirjajo pol ure pota v minuti. Vogerski in Sedmograški se za terdne in iskréne, Česki in Štajerski za ve-
like in močne štejejo. Konj je poterpežljiva stvar, in z lépo besédo vse pri njem opraviš; ne pretépaj ga tedaj. Na suhem, snažnem kraju ga imej, in snažno ga derži; dobro ga kermi; né preženi ga, pusti mu potrebnega počitka; vse ti bo stóril, in veliko lét ti bo služil.

XI. Miloserčnost do žival.

Žival je človeku v službo in pokoršino od Stvarnika dana, de mu njegove opravila polajšuje in ga z obleko in hrano preskerbuje. Hvaležni moramo biti tedaj Bogu za toliko žlahtno žival, pa lepó jo movamo imeti in oskerbovati, ne pa terpinčiti. Živinica je božja stvar, je božji dar.

Bog je res človeka postavil gospóda neumni živali, pa le, de naj po njegovi umni volji, po pameti in vésti čez njo gospodari. Umoriti smemo žival, de si jo v živež oberne-
mo, zakaj sam Bog nam to dopuša, ker pravi: „Vse, kar se giblje in živi, naj vam bo v hrano,“ nikdar je pa ne smemo nepotrebno terpinčiti. Če že kako žival v smert pelješ ali

neseš, ji vsaj na poti, kolikor se še da, usmiljenje skaži.

Kakor so pogosto žénske nespametne, ki nemorejo pišéta, kokóši ali praséta zaklati od samega usmiljenja, tako so še večkrat mesarji neusmiljeni, ki cele vozove telét terdo zvezanih nadevajo, de jim glave z voza visijo; pa tudi hudobni otroci, ki metulje, muhe, kébre, kobilice i t. d. lové in jim perutnice ali nožice potergajo in populijo, ki so jim potrebne, de zamorejo letati in si živeža iskati. Hudobni dečki, ki pticam po tolovajsko gnjezda razdérajo, jajčica pokončajo, starki mladiče ali pa mladičem starko vzamejo, de morajo revčiki od lakote poginiti, ali so taki usmiljenega serca?

Kakega serca je pa néki un, ki šinkovce z razbéljenim železam slepi? — Nobeni, tudi naj manjši živalici nikar nepotrebnega terpljenja naklanjati; če že nadležno muho udariš, pobij jo do mertvega; nikar je nabadati ali ji habic pipati, in če že kobilici na senožeti nogé odséčeš, ali žabi zadnji del odrežeš, in prednji del na pol živ proč varžeš, umori jo, de ne bo tri dni in noči strašnih bolečin prenašala; usmili se je, saj je tudi božja stvarica! Komur se živinica ne smili, ne bo imel usmiljenega serca tudi do ljudi. Kdor pa usmiljenje skaže, tudi usmiljenje najde.

Povračilo.

Bil je svoje dni hudobnega in terdega serca déček po imenu Tone. Dražil je nedolžno žival, kakor: ptičke, mačke, pse i t. d.

Ko enkrat vjéti sinici nožíce posmehovaje razlama, se naključí, de ravno gospod fajmošter k njemu pristopijo. Duhovnik se čudijo neusmiljenemu fantiču. Živo mu očitajo pregréšno zadržanje, in mu na serce govoré, kako on more tako neusmiljen go nedolžne živali biti, ktere ni Bóg vstvaril za to, de bi jo neusmiljeni in hudobni dečki terpinčili ali mučili, temuč de bi živali tudi veselje v svojem življenju vživale, nam pa v prid bile.

Ker so pa dobrohoteči gospod vidili, de se njih beséda celo nič fantovega serca ne prime, mu še rekó: „Védi, neusmiljeni fantin, de bo tebe gotovo enkrat božja pravična kazen za tvojo neusmiljenost zadéla, — prej ali slej; tedaj se boš spomnil mnogih beséd, in boš morebiti take muke ali martre mogel terpeti, kakoršne si zdaj ubogi ptičici napravil.“ — Prederzni fantin se le posmehuje besedam dobrega moža, gre svojo pot, in je še neusmiljenši do žival in ljudi ko prej.

V svojem dvajsetem letu udari enkrat svojiga tovarša s kladvam tako silno po glavi, de se omótin na zemljo zverne. V mislih, de ga je res do mertvega pobil, je zbéžal in vojšak ali soldat postal. Kmalo na to vojska vstane, in tudi on mora v boj. Že v prvi bitvi mu je debela kugla prvemu obé nogi zdrobila. Vpil je zdaj dolgo na vso moč od prevelike bolečine. Nesrečnemu Antonu potem zdravniki noge odžagajo v takih bolečinah, ki se popisati ne dajo. Zdaj so mu vse neusmiljenosti, ki jih je v svojem življenju storil, živo pred oči stopile. Spomnil se je zdaj

beséd duhovnega očeta in vsih tistih, ki so ga tolikokrat opominjali, de naj svojimu grešnemu počénjanju konec stori.

„O, kaj sim storil!“ vpije on v bolečem občutu kesanja, „božje stvari sim hromil, mučil, moril, ki mi niso nikdar žalega storile. O koliko živalicam sim razlomil ali poterl s hudobnim veseljem nožice, in se radoval viditi jih stegovati se in pojemati; in glej, zdaj so tudi moje noge drobne! Bog je pravičin! on po pravici kaznuje!“

O kako je on zdaj ves drugačin postal! Če so ga otroci obsuli, jim je pripovedoval svojo zgodbo, jim pravil, kako hudoben fantin je bil, in jih opominjal usmiljenim do žival biti. One so, jim reče ravno tako stvari božje kot mi, občutijo ravno tako, kot mi, in ljubijo življenje, kterega jim je Bog dal, ravno tako, kakor mi ljudje. Otroci so ga ginjenega serca poslušali, ter jokaje terdne sklépe delali nikdar neusmiljeni do kake božje stvari biti.

XII. Od rastlin.

Tiste stvari, ktere se po svoji volji premikajo, imenujemo živali; tistim pa, ki rastejo, in se ne morejo same po volji premikati, pravimo rastline. Učeni štejejo že čez 100,000 rastlinskih plemén. Hočemo jih nekoliko spoznavati in njih prid bolj premišljevati.

1. Drevje in gervovje.

Drevésa se delijo v hostne in vertne drevésa. Naj koristniše hostne ali gojzdne

drevesa so pri nas: hrast, bukev, bréza, jélka, smréka, jélša, lipa, topol, javor, borovec, mecesen, brinje, berst, verba, jesen. Cedra raste le v gorkejših deželah.

Med vertnimi ali sadnimi drevesi, ktere nam dobro sadje dajejo, so posebno: jablane, hruške, slive ali čéšplje, čéšnje, breskve, marelice, kostanji, oréhi, murve in še drugo sadno drévje.

Posebno koristen je čajev, poprov in volnéni germ.

Čajev germ je v Kini in v Žapanu, v jutroviski Azii doma. Njegovo listje (po iménu čaj ali téj) je podolgovato, iglato in kot žaga zobato. Mesca sušca, malega in velikega travna ga obirajo in na železnih plošah sušé. Imajo ga za prijeten in dober tej, ki ga Holandski ali Rusovski téj imenovanega kupujemo.

Poprov germ raste obilno v jutroviski Indii, na kviško gre kot hmelj. Na njem raste klasje, ki je z okroglimi jagodicami navdano, ktere na solncu posušijo, i k nam, čérni poper imenovane, prinašajo.

Volnéni germ raste v gorkih deželah okoli štir čevlje visoko, obrodi tak sad, kakor laški oréhi, kteri se, kadar dozori, razpoči, in bélo volno izsuje, ki jo imenujemo drevesno volno ali pavolo.

Več od zlata in srebra nam drévje dobra daje: ptíckam živež in streho, živini prilašt in postelj, človeku veliko veselja in koristi. Gotovo tedaj zasluži, de si prizadevamo saditi, zboljšati in množiti ga, ker nam naš trud s svojim sadjem in lesam obilno pla-

čuje. Naši prédniki so nam veliko drevés nasadili, in lepe verte naredili, ki nam veselje delajo. Tudi mi smo tedaj dolžni svojim mlajšim drevésa saditi, de bodo tudi oni kadaj pod njih séncó počivali, in njih sadje uživali.

2. Zéliša.

Brez števila veliko zéliš je modri in do- brotljivi Bog vstvar l, ki so ljudém in živalim zlo koristne. Za živinsko klajo je mnogotera trava, med katero je dételja posebno imenitna, ktera več let terpi, in če se pokosi, spet nove stebila požene.

Med kuhinjskim zelišem so posebno: ko renje, répa, pésa, kolrava, retkev, peteršil, krom- pir, luk ali čebula, česen, špargel, glavno ali bélo zélje, špinača, solata i t. d.

Posebno imeniten je krompir, ki je za vsa- kega dobra jed in revnim namesto kruha. *Franc Drake* je v letu 1586 prvi krompir iz séverne Amerike v Evropo prinesel; v letu 1623 je pri- šel v Irlandijo, od tod v Anglijo, in tako dalje na Nemško in v našo domovino.

Od majerona, žajbeljna, bazilike, melisé, méte i t. d. je le pérje za rabo. Od jane- za, popra, kimeljna in gorčice ali ženfa je pa le séme za rabo. Kamilice rastejo po njivah in poljih; po vertih se rimske kamilice sadijo: so vekše, pa manj dišijo. Oboje so za téj in se tudi v navezila dévajo.

Tudi je tréba strupéne zéli bolj poznati, de se jih človek vé varovati. Take so: zobnik, pasje jagode, lajnež ali trobelika, mišje zélice ali smerdljivec, pasji peteršil, podlesk ali ušj- vec i t. d.

Bog je vstvaril take zéli, de strup na se vlečejo in v bolečinah pomagajo; človeku je dal pa um in pamet, de jih lahko spozna in de vé ž njimi prav ravnati.

3. *Od rud.*

Rude so v hribih, iz katerih se z velikim trudam izkopavajo. Nahajajo jih ali čiste ali z drugimi stvarmi zméšane.

Naj bolj znane rude so: zlató, srebró, kotlovina ali kufer, želézo, cin, svinec, (živo srebro, cink.

Želézo je naj koristniša ruda med vsémi. Brez števila veliko reči iz njega delajo. Malokdaj se najde čisto, nevadno v rudi. Naj boljše železo prihaja iz Štajerskega, iz Koroškega in iz Švédskega. Tanko tolčenemu železu se pravi pleh. Jeklo je čisto in zlo uterjeno želézo. Med želézne rude se šteje tudi magnet, ki železo na se vleče, in kateri se, če prosto visi, vselej z enim koncem na en kraj svetá, proti polnočni strani oberne.

4. *Od prida rud.*

Prid, ki nam ga rude dajejo, je velik. Brez apna, kamenja in želéza bi ne mogli velikih prebivališ zidati. Koliko pripravnega oródjja bi ne imeli, ko bi rud ne bilo. Brez soli bi jedi bile tako dobre in močne. Nekatere zdravila se iz rud naréjajo. Koliko sto in stotero ljudi se živi z obdelovanjem rud in drugega rúdstva. Iz zlata in srebra se denarji delajo, s kterimi se kupčija, ki bi sicer le na menjo šla, neizrečeno zljajša.

Kako prečudno je bogastvo natóre razdeljeno! V gorah, v brezni^h górah in skal nam je natóre bogastvo skrito, de iskaje in dobivaje ga svoje moči skušamo, de ga najdemo, ljudém v prid obdelujemo in obračamo. Bog je vse v natóri tako naredil, da nam nič brez truda ne da, in nam pravi: „Délaj, o'človek! vse na zemlji, pod zemljo, v vodi v zraku, v gorah in dolinah je tebi služno, vse je v tvoj prid stvarjeno.“

XIII. Lépe povésti in basni.

1. Nevarna róža.

Ančika pride lepo spomladno jutro na trato zravnno vasi za venec róžo nabirat.

Za níkim germam ugléda velíko naj lepših vijolic. Zlo so jo razveselile, in nagloma jih raóne tergati.

Zdaj pa sosed zakriči: „Bézi, déte, od tega germa, tam strupene kaóe prebiuajo.“

Ančika se je prestrasila, in

malo penéha. Ali želje po različnih rožicah se ja presilno mikale. „Ueno vijolico le, ki tak n.ádra iz trave glida.“ je djala, „moram imeti.“

Pravno si ja utergati jo, kar se gad iz germa zaleti, se Ančiki za roko ovije, in je ugrizne za smert. Čez malo ur je blaga deklita mertuu ležala.

Nauk.

Kroti. človek, poželenje,
Da ne zajdeš v pogubljenje.

2. Ptičice pévke.

Néko lépo prijazno vas je vse polno sadonosnega drévja obdajalo. Silno lepo je spomladi cvetelo in dišalo. Na véjah in po germih okrog je veliko mnogoterih živahnih ptičie prebivalo in gnjezdilo, na jesén so se pa véje vse polne jabelk, hrušek in sliv obéšale. Hudobni fantini začnejo zdaj pticam gnjéзда jemati. Ptice tedaj ta kraj zapušajo, in drugam odle-

té. Ni bilo več lepe spomladne jutra žvergolečih ptičic slišati, in vse po vertih je žalostno molčalo. Škodljive gosénce, ki so jih popred ptice pobirale, so se zaređile, so pérje in cvétje pojédle. Vse golo drévje je stalo kakor po zimi, in malovredni fantini, kateri so drugikrat sadja dovolj imeli, niso ne enega jabelka poduhati dobili.

Nauk.

Božji dar je vsaka stvar,
Kdor jo strati, sebe vdar'.

3. Skerbi za dušno lepoto!

Loure in Kerica, njegova sestra, vidita materno zerkalo na oknu, in se gresta vanj gledat.

Loure je bil prav lep fantič in se je svoji podobi z dopadenjem smejal. Kerica je bila od osepnio pikasta, in rajsko, ker svoje raztergano lice v zerkalu ugleda.

Mati, ki ravno pridejo, jima reko: „Ti, Loure, nič se preveč ne

hvali z minljivo lepoto, in varuj se, de svojiga gladkega lica s hudimi strastmi preragodaj ne spaciš. Ti. Nežnika, pa vesela bodi, de je še boljša lepota od telesne, lepota duše, in za tisto toliko več skerbi.

Nauk.

Lépo lice hitro zgine,
Lépa duša pa ne mine.

4. Naglost ni pridna.

Po létu néki dan se Blaže na polje podá. Vroče je bilo, lice mu gori, in silo ga začne žéjati. V lepi sénci pod hrastam najde hladin studenec iz pod pečine zvirati. Voda je bila čista, ko ribje oko, in pa merzla, ko léd.

Naglo se je Blaže napije; ali slabo mu začne prihajati, toliko de ne omedli.

Slab domu priléze, in prav nevarno zboli. „Joj,“ je zdihoval bolen na postelji, „kdo bi mislil, de je v tém studencu tako hud strup!“

Blažetov oče pa pravijo: „Čisti studenec kar ni kriv tvoje bolezní ampak tvoja naglost in nezmernost.“

Nauk.

Naj nedolžniše veselje
Nam skalijo hudo želje.

5. Strupéne gobe.

Mati so poslali malo Katarinko v gozrd gob brat, ktere so oče posebno radi jelli. „Mama!“ kličó deklica, kadar nazaj pride, „danes sim pač prav lepih nabrala! Le pogledjte,“ je djala, in je oajnico odkrila. „kako so lepi rudióci, in belopikaste, kakor bi jih bil kdo z mlekom potropil. Vsaša sim tudi unih rujavih, neóčdnih, kterih ste bili vi unkrat prinesli, pa nisim marala za nje, in jih pustila.“

O, ti abotno, neumno díté!“ so rekli mati, in strah jih je obsel;

„te gobe, de si so ravno lepí beló
sudecē. so same strupene mušnice,
in kdor bi jih jédel, bi umerb. Vne
rajava pa, ki si jih pustila, naj se
ti ravno dobre ne rdijo, so naj
bolse.“

„Taka le, moje dēte! se pri ve-
liki rečéh na svetú godi. Kajdejo
se skrivne čednosti in tihe lastnosti
na ktere malokdo porajta; pa tudi
b'isecē. slovite slabosti, ktere abot-
nik hvali. Tudi greh nas skuša z
bliscōz lepota in golufna sladkostjo
zapeljati.“

Nauk.

Varuj greha se, mladost,
Strup njegova je sladkost.

6. Želod in buča.

Pravijo, da je svoje dni ošaben
zaležanec po létu pod hrastam ležal in
gledal, kakó na drobni bučevini po pol

centa težke buče rastejo, na toliko velikem hrastu pa droben želod. „Ni prav,“ je djal, „jaz bi hrastu buče dal, bučevini pa želod, ako bi jih vstvaril.“ Ždaj veter popihne, želod pade in ošabneža ravno na nos udari, de odskoči. „Joj meni,“ zaupije, „zdaj sim jo po nosu dobil! Bog ne daj, de bi na hrastu buče rastle; ubila bi me bila.“ Nauk. Bog je vse modro narédil.

7. Deklica in kresnica.

Po letu o kresu je na večer v mraku modra pèsterna Marjana na verhu sedela, in mladi deklici Kaniki zverde karala, ki so ravno jelo na jasnem nebu svetiti. Naglo ma Kanika pèsterni uide, in za svillo stvarico dirja, ki z blodo lačjo krog leta, tako dolgo, de jo vjame. Prinese jo Marjani pokazat. V hišo greste, zakaj hladno je prihajalo; in pri luci hoče Kaniku lépo reči

pregledati, ktera je vjela. Kadur pa pri luči svoje pest odpre — na! — možhina muha ji po dlani lari.

Zameri ji in jo zaverze. Marzjana Kaniko poduči, da je to le kresnica, ki se v temi svetli, na svetlem pa otemnoi, in reče: „Tuha kresnica je deklica vsaka, ki si truplo zelo oblaci in lišpa, serce pa gredo umazano ima; Bog bo tudi vse take dekliča zaverget, kakor si ti kresno muha zaverгла.“

8. Kozel.

Planinec kozla kupi, in ga k svojim ovcom rapre, ter vsim skupaj klade. Pa borne ovce pri kozlu slabo izhajajo. Kadur je ovčar ovcom pokladel in jim dobre kerme dal, jih je kozel tako dolgo butal,

do jih je od jasel spravil, sam pa naj boljše piččo porabl. Ovcam le malo izbirkov pustiti, kterih se še najedle niso. Ovčar korba spari, kuko dela, ga na uveru privzi, in kolikor zdaj ovcam kerme estaja, kozel dobiva.

Wauk. Redor drugim dobrega ne privasi, poslednjič sam sebi škoduje. Wewoštjinec je škorpion, ki sam sebo pika.

XIV. Šolske pèsmi.

1. *Perva pèsem pred šolo.*

1. Hvalo čast Bogu rečimo; — De nam ljubo zdravje da; — Šole se razveselimo; — Šola bod' pozdravljena! — Pridni biti — Se učiti — Vselej hočemo skerbno; — To naj nam veselje bo.

2. Zgodaj ptički žvergolijo, — Hvalo Stvarniku dajat; — Pridne bčelice letijo — Si po cvétih sterdi brat. — Tudi mravlja — Si pripravlja — Se za zimo oskerbi; — Pridne biti nas uči.

3. Sveti Duh! Ti nas razsvéti. — In nam pravo pamet daj; — Božjih navkov se prijéti, — Greha varvati se zdaj. — K božji časti — Daj nam rasti — V starosti in čednosti; — V pameti, priljudnosti.

Druga pèsem pred šolo.

1. „Pustite k meni otročice!“ — Naš ljubi Jezus govori, — In nas prijazno v šolo kliče, — Kjer nas učiti sam želi.

2. Preljubi Jezus! vsi želimo — Učenci tvoji pridni bit'; — Sercé in pamet teb' zročimo; — Pomagaj nam se prav učit'!

2. *Perva pésem po šoli.*

1. Vsi zapomjo: — Hvala bod' Bogu! — Spet smo lép'ga kaj spoznali — Šolo srečno dokončali; — Lahko zdaj zapojemo: — Hvala bod' Bogu!

2. Za nauke — Hvala bod' Bogu! — Ni čas dragi zanemarjen, — V naše podučenje stvarjen, — Radi gremo zdaj domu: — Hvala bod' Bogu!

Druga pésem po šoli.

1. Za vse, kar smo se naučili, — Darov modrosti zadobili, — Zahvaljen bodi večni Bog — Ti Oče ljubljenih otrok!

2. Ti razsvetljuješ naš'ga duha — Mu téčnega daruješ kruha; — Daj, de v modrosti rastemo — In zvésti tebi služimó.

XV. Pravljice.

1. *Mlado jagnje.*

Mlade jagnje, lépo bélo,
Gre za materjo vesélo,
Skače, s parkeljei drobni
In po trati se verti.

Hopsa, hopsa! kolobita,
Poskakuje ino rita;
In pokoja si ne da;
Še nesréče ne pozna.

Starka pravi: Ne! ne skakaj,
Tam po bregu se ne takaj;
Lahko se kam zaletiš,
Šibko nogico zdrobiš.

Jagnje starke ne poslušá,
Rajši samo si poskušá,
Se prekucne v jamico,
In si zlomi nogico.

Jagnje nogico zlomilo,
Glasno klicalo in vpilo:
Oj, otroci, vbogajte
Svoje skerbne matere!

2. *Dva potepena šolarja.*

Tam iz vasi fantina dva
Sta v šolo vkup hodila.
„Pokaj bi danes v šolo šla?
Tje v lés se bova skrila.“

Za potepene šolarje
 Se šiba že namaka,
 Ni gerš'ga kot potepanje :
 Vse hudo takih čaka.

„Le kdor se skerbno rad uči,
 In pridno v šolo hodi,
 Se lahke vséga veseli,
 Ker angel njega vodi.“

3. Angel varh.

Po svetu angel hodi,
 Ne vidi ga okó,
 Pa vender tebe vodi
 In varuje lepo.
 V nebesih angel je doma,
 Nebeški Oče pošlje ga.

On v vsako hišo pride,
 Če tud' zaperta je,
 Otrok mu ne uide,
 Če ravno skrije se,
 Odéne tebe, ko zaspiš,
 Prestréže, ko se prebudiš.

Doma, kakor na potu
 Je angel varh s teboj;
 Za mizo, kakor v kotu
 Te vidi angel tvoj.
 Oh, ne razžali angela,
 Ki te priserčno rad ima!

Tvoj angel te odéva,
 Po noći kadar spiš,
 Po dnevnu te ogréva,
 De naglo ne zbolíš
 Če se ti, dobro kdaj godi,
 Se angel s tabo veseli.

Pa angel gre k Očetu,
 Potoži milo se
 Če kdaj otrok na svetu
 Premalo pridin je.
 Oh, déte! vbogaj prav lepo,
 De angel te pohvalil bo.

4. *Boštjan golufan.*

43

Mladenči, poslušajte vi!
 Kako se takemu godi,
 Ki šolo zaničujo:
 Kako v mladosti prevzetnjak,
 Na svojo starost siromak
 Zamudo obžaluje,
 Po sreči pa zdihuje.

Je bil v tem kraju en Boštjan,
 Za šolo merzel in zaspan,
 Ni hotel se učiti;
 Tud stariši nespametno
 Potuho mu dajali so:
 „Če pamet češ imeti,
 Brez šole znaš živeti.“

Brez vsih naukov zrastel je,
 In zgubil svoje stariše ;
 Bogastvo mu ostalo.
 Al' kaj, ker je prevbog Boštjan
 S potrebnim rajtanjem neznan !
 Vse, kar je kòli znalo,
 Boštjana je gol'falo.

Boštjan ni védel, kolk ima,
 Na léto kolko de izda
 Povsod so ga obrali ;
 Plačnikov ni na pismo djal
 Dolžnikov se je terjat' bal,
 Namest de bi plač'vali,
 So dnarje mu jemali.

In 'de vse kratkoma povém,
 Kako je prišlo, sam ne vem.
 Na boben so ga djali.
 Ker pisem revež ni poznal,
 Ga je lahko vsak cap goljfal
 Še peč so mu prodali,
 Po svetu gá pognali.

Boštjan le suknjo še ima,
 Za to tud' v pravdo se poda :
 Močno ga dohtar hvali ;
 In kadar suknja že visi,
 Iz hlač pa srajca že moli,
 So pravdo dokončali,
 Podkrižati mu dali.

Ves capast, bos, se dalj poda,
 Pa potepuha vsak spozna.

Povsod so se ga bali,
 Poslednjič v kerčmi je ostal,
 Kerčmar je jéd mu oskerbval,
 Pa kar od mize k štali
 So gnoj ga kidat gnali.

Boštjan je mogel bit' vesel,
 Da ga kerčmar je v službo vzel;
 Prav pridno k delu séže;
 Pométa hlév, i kida gnój,
 De bi si služil kruhek svoj,
 Prav skerbno konjem stréže,
 Zdaj vpreže zdaj izpreže.

Nek' dan, že pozno je bilo,
 Do njega pride z pismam kdo,
 En znanec tiste hiše,
 Boštjanu se prav močno zdi,
 In prav serce mu govori,
 De sreča ga zdaj iše:
 Pa brát' ne zna, kdo piše.

Ker revež brati sam ne zna,
 Se k gospodarju berž poda,
 In pismo mu pokaže;
 Al' bil je tá oštir zvijač,
 Lažojivec velik in bahač,
 Na pismo s perstam kaže,
 Z jezikam mu pa laže;

„Poglej, Boštjanek, pismo to,
 Kak' daleč je po morju slo,
 Z zamorja mora biti:
 Imel si en'ga strica tam.

Sto kron zapústili so vam;
 Če hočes po nje iti,
 Pa tud' ob glavo priti.“

„V zamorskem tam Slovincov ni,
 Kristjan noben tam ne živi:
 Tak so moj oče rekli.
 Se med zamorce boš podal?
 Al' se ne boš pesjanov bal?
 Ti bodo kožo slekli,
 Te kuhali in pekli.“

„Boštjan! res krone lepe so,
 Pa vender, vender težka bo
 Te krone kdaj dospéti;
 Al' vender, ker te rad imam,
 V nevarnost se za té podam:
 Sto kron ti hočem šteti,
 In une jaz prevzeti.“

„Glej sreča iše te, Boštjan,
 Tam bi še bil za vse gol'fan,
 Tù so gotivi dnari.
 Bog vé, če jih kadaj dobim,
 Gol'fati me Bog vari!
 Če hočeš, kar udari!

„Boštjan udari prav vesel,
 Pripeljal priče, krone vzel,
 Povsod se ž njimi hvali.
 Pa kmalo se je zvedilo,
 De pismo je le s Tersta b'lo;
 Tam dnarji so ležali,
 Miljon zlatá veljali.“

Boštjan je revež, kar je bil,
 Če mu je Bog práv srečo lil,
 Ludje so ga gol'fali.
 Namest' cekinov en milijon
 Je le dobil sto belih kron;
 Povsod so se smejali,
 In, osel! so mu djali.

Ste slišali, mladenči vi!
 Kaj léne vse Boštjan uči;
 Zamuda vaša škoda!
 Kdor se v mladosti prav 'zuči,
 Za mizo lahko sit sedi,
 Nemarna pa prismoda
 Kosti za vratmi gloda.

XVI. Številke.

1,	2,	3,	4,	5,	6,	7,	8,
Eden,	dva,	tri,	štiri,	pet,	šest,	sedem,	osem,
			9,	0.			
			devet,	ničla.			

Rimske številke.

$I = 1$, $V = 5$, $X = 10$, $L = 50$, $C = 100$,
 D ali $IO = 500$, M ali $CI0 = 1000$. —
 Ako se manjša pred večjo postavi,
 ta toliko več velja; postavimo: $VI = 6$,
 $VII = 7$, $XI = 11$; ako se pa manjša
 zadej postavi, večja toliko manj velja;
 postavimo: $IV = 4$, $IX = 9$, $XL = 40$,
 $XC = 90$, i t. d. Tako se zapiše
 $XI = 11$, $XII = 12$, $XIII = 13$, $XIV = 14$,
 $XIX = 19$ i t. d. Letošnje leto se piše
 $MDCCCLXII = 1862$.

Poštevanka.

1 krat po 1 je	1	5 krat po 5 je	25
2 " 1 "	2	5 " 6 "	30
2 " 2 "	4	5 " 7 "	35
2 " 3 "	6	5 " 8 "	40
2 " 4 "	8	5 " 9 "	45
2 " 5 "	10	5 " 10 "	50
2 " 6 "	12		
2 " 7 "	14	6 krat po 6 je	36
2 " 8 "	16	6 " 7 "	42
2 " 9 "	18	6 " 8 "	48
2 " 10 "	20	6 " 9 "	54
		6 " 10 "	60
3 krat po 3 je	9	7 krat po 7 je	49
3 " 4 "	12	7 " 8 "	56
3 " 5 "	15	7 " 9 "	63
3 " 6 "	18	7 " 10 "	70
3 " 7 "	21		
3 " 8 "	24	8 krat po 8 je	64
3 " 9 "	27	8 " 9 "	72
3 " 10 "	30	8 " 10 "	80
4 krat po 4 je	16	9 krat po 9 je	81
4 " 5 "	20	9 " 10 "	90
4 " 6 "	24		
4 " 7 "	28	10 krat po 10 je	100
4 " 8 "	32		
4 " 9 "	36	10 krat po 100 je	1000
4 " 10 "	40		

Razštevanka.

2	med	2	dobi	vsak	1	6	med	6	dobi	vsak	1
4	"	2	"	"	2	12	"	6	"	"	2
6	"	2	"	"	3	18	"	6	"	"	3
8	"	2	"	"	4	24	"	6	"	"	4
10	"	2	"	"	5	30	"	6	"	"	5
12	"	2	"	"	6	36	"	6	"	"	6
14	"	2	"	"	7	42	"	6	"	"	7
16	"	2	"	"	8	48	"	6	"	"	8
18	"	2	"	"	9	54	"	6	"	"	9
3	med	3	dobi	vsak	1	7	med	7	dobi	vsak	1
6	"	3	"	"	2	14	"	7	"	"	2
9	"	3	"	"	3	21	"	7	"	"	3
12	"	3	"	"	4	28	"	7	"	"	4
15	"	3	"	"	5	35	"	7	"	"	5
18	"	3	"	"	6	42	"	7	"	"	6
21	"	3	"	"	7	49	"	7	"	"	7
24	"	3	"	"	8	56	"	7	"	"	8
27	"	3	"	"	9	63	"	7	"	"	9
4	med	4	dobi	vsak	1	8	med	8	dobi	vsak	1
8	"	4	"	"	2	16	"	8	"	"	2
12	"	4	"	"	3	24	"	8	"	"	3
16	"	4	"	"	4	32	"	8	"	"	4
20	"	4	"	"	5	40	"	8	"	"	5
24	"	4	"	"	6	48	"	8	"	"	6
28	"	4	"	"	7	56	"	8	"	"	7
32	"	4	"	"	8	64	"	8	"	"	8
36	"	4	"	"	9	72	"	8	"	"	9
5	med	5	dobi	vsak	1	9	med	9	dobi	vsak	1
10	"	5	"	"	2	18	"	9	"	"	2
15	"	5	"	"	3	27	"	9	"	"	3
20	"	5	"	"	4	36	"	9	"	"	4
25	"	5	"	"	5	45	"	9	"	"	5
30	"	5	"	"	6	54	"	9	"	"	6
35	"	5	"	"	7	63	"	9	"	"	7
40	"	5	"	"	8	72	"	9	"	"	8
45	"	5	"	"	9	81	"	9	"	"	9

Natignil Karel Gorišek, nekđaj L. Grud.